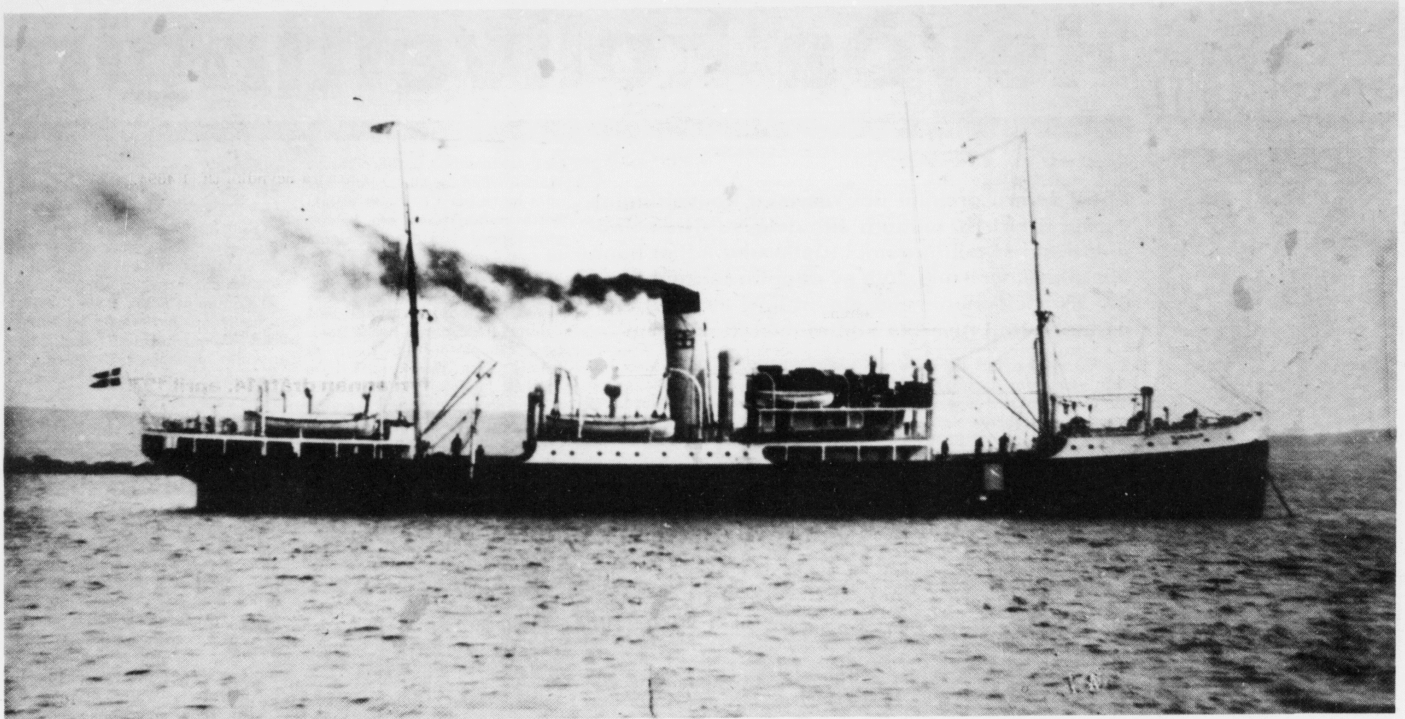

50 ár umliðin

Í morgin sunnud. 20. apríl eru 50 ár umliðin síðan fyrsta »Tjaldur« hjá P/f Skipafelagnum Føroyar stevndi inn á Havnarvág. Veðrið var av tí allarfagrasta, hóast stormur hevði verið frammanundan og seinkað ferðini.

Alt, ið krúpa kundi, var á fótum. Motorbátar, »mjólkabátur-in« og róðrabátar, stúgvandi fullir av fólki, fóru út at taka ímóti skipinum, meðan hornblásarar spældu »Tjaldur ver vælkomid«, so tað ljómaði yvir vanna. Síðan var »Eg oyggjar

veit« sungin. Tá at var lagt, varð hetta prýðiliga skip skoðað uttan og innan og nógv vóru tey, ið hildu, »at hetta var mestsum ov mikið fint fyri okkum«.

Við skipinum komu henda fyrsta túrin 27 ferðafólk, hóast tað kundi flyta 58, 34 á fyrsta klassa og 24 á 2. klassa. Hetta var 10 ára gamalt skip, keypt frá danska skipafelagnum ØK og u.l. 2.000 tons til stæddar. Meðalfærðin var stívar 10 mil.

Skipið hevði sterkan trádleysan telegraf og manningin var 31 mans. Skiparin var Dani, ið kallaðist Aage Larsen og skipið hevði frálík uppihaldsrúm til ferðafólkið eftir tíðir. Tað varð av Føroyingum hildið vera stórt framstig, at hetta skipið skuldi sigla beinleiðis millum Føroyar og Danmarkar og ikki fara inn í Leith, sum hini skipini frammanundan høvdu gjørt.

Eisini suðuri á Tveroyri fekk »Tjaldur« stórfingna móttøku, tá tað kom hagar og N.J. Mortensen ynskti tí alla góða eyndu. Ungmannafelagið sang »Tjaldur ver vælkomid« og eini 600 fólk vóru møtt á bryggjuni á Tveroyri henda dagin.

Hetta fyrsta »Tjaldur« Skipafelagsins fórst á Mjóvanesi í 1946.

vera einfald, so at tann stóra fjøldin skilti hana. Av øllum hesum stóðst ein persónurkann av manninum Josef Stalin. Hann var sovjetfólksins stóri, alvisi og feilaleysi leiðari, statsmaðurin, sum altíð hevði rætt og tók rættar avgerðir. Allastaðni sóust standmyndir av honum, og at enda varð neyvan ein roða hildin ella ein grein skrivað, sjálvst ikki av visindamonnum, uttan at okkurt, sum Stalin hevði sagt ella skrivað, skuldi flættast uppi.

Hóast Stalin hevði beint fyri øllum móttøðumonnum sínum, kendi tann reyði zarurin seg enn ikki tryggan í tí væl varda Kreml. Tá so ein av meðarbeiðarum hansara, Kirov, sum mangir hildu fór at verða eftirmaður hansara, varð myrður í Leningrad 1. desember 1934, førði hetta morð til eina ta stærstu óbótagerð, sum søgan veit frá at siga. Um Stalin veruliga gjørdist skakkur av hesum morði ella sjálvur hevði spunnid tað í, veit eingin. Men úrslitið gjørdist eitt blóðbað, sum valla finnur sín líka. Tá

avotrnaði, hevði Stalin ikki bert beint fyri næstan øllum teimum gomlu bolschevikk-oddamonnum, men eisini í hundradtúsundatali av øðrum, sum kundu hugsast at vera ímóti stýri hansara.

Tey fyrstu herðindini komu tíðliga í 1935, men tað var ikki fyrr enn árið eftir, at tann stóra útreinskingin tók dik á seg av álvara. Tað byrjaði í august 1936, tá fleiri gamlir bolschevikk-ferarar við Kemenev og Sinovjev á odda vórðu dæmdir til deyða. Í januar 1937 kom nýtt sakarmál við m.ø. Radek og Pjatakov sum ákærdum. Í juni mánað sama árið var ein hópur av heryvmonnum frá reyða herinum við herstjóranum Tukatsjevski á odda, dæmdir til deyða eftir at søk teirra sum krigsrættarsakarmál varð fært fyri stongdum hurðum. Og í 1938 stóðu teir gomlu hegrosinnaða — menn sum Rykov og Bukharin — fyri tærni. Eisini teir báðir politistjórnarir — Jagoda og Jesjov — sum stóðu fyri hesum útreinskingum vórðu tiknir á hondum og skotnir. Aðrir kendir bolschevikkar, t.d. Tomski og Grigorij Ordsjonok-ide tóku seg sjálvar av døgum.

Men hetta var litið av miklum. Tey allarflestu offrin móttu lagnuni aftan fyri afturlæstar rættardyr við teimum sonevndu

kollektivu dómunum, ella vóru tikin av døgum av loyniliga politinum í onkrum fongsuls-garði. Tey nágreiniligu tøluni av øllum teimum, sum hesi árin vórðu tikin av døgum í Russlandi ella hvurvu í fangatypum veit eingin, men talið á teimum, sum vórðu handtikin, kundi ið hvussu so er teljast í miljónum. Terrorin hesi árin skakaði russiska samfelagið í grund, men Stalin hevði framt sína ætlan. Hann hevði nú beint fyri øllum teimum, sum á nakran hátt kundu hugsast at vilja veita honum andstöðu, øllum teimum, sum høvdu nakað samband við vestanlond og teimum, sum vildu at læra Lenins skuldi haldast í heiðuri og sóma. Og í staðin hevði hann nú fingið sær heilt nýggjar oddamenn, menn, sum vóru uppvaksnir undir tí nýggju samfelagsskipanini og vildu vera honum trúgvir og hollir í øllum viðurskiftum, uttan mun til hvørji krøv, maðurin í Kreml setti. Bert nakrar heilt fáir av gomlu garduni, nakrir av teimum allartrúgvastu Stalinmonnum, sum t.d. Molotov, Mikojan, Kalinin, Kaganovitsj, Vorosjilov og Budjonni, sluppu at liva.

Á tiltikna 22. ársfundinum í 1961 segði Nikita Krustjov, og hann skuldi vita tað: »Sum tit vita høvdu vit fyri kríggið eina

frálíka herleiðslu, sum var trúgv móti bæði flokki og føðilandi. Teir av hesum monnum, sum enn livdu eftir, hóast ræðuliga pindir, sýndu seg frá fyrsta degi í krígunum sum sannir føðilandsvinir og bardust mannliga. Men tíverri doyðu mangir av teimum í fangatypum og fongsnum, og reyði herurin sá teir ikki aftur. Teir heryvirmenn, sum høvdu fingið uppenjing í Spania undir borgarastríðnum har og í Fjar-eystri, vórðu nærur allir tiknir av døgum«.

Tann stóra útreinskingin 1936-38 kravdi lágt sett 7—8 miljónir offer. Av hesum tali varð helmingurin tikin av døgum av loyniliga politinum NKVD. Heruppi vóru 800.000 flokkslimir ella við øðrum orðum o.u. triðingurin av flokkslimitalinum um hetta mundið. Av oddamonnum vóru hesir skotnir: 6 limir av Politbureau (teir vóru 13 tilsamans), 98 burturav tilsamans 139 limum av aðalstjórn kommunistaflokksins, sum Stalin sjálvur hevði valt á 17. flokksfundinum, nærur allir leiðararnir og fólkakommiserarnir í teim ymsku sovjetstatunum, meginparturin av leiðsluni hjá ungkommunistunum og ein hópur av leiðarum innan idnaðin, verkfrøðingar, læknar, listarmenn, rithøvundar, musikarar o.s.fr. Og sum nevnt áður: eisini teir báðir poli-

tistjórnarir, sum hjálptu Stalini við hesi útreinsing: Jagoda og Jesjov! Harumframt vóru í 1938 einir 8.000 limir av loyniliga politinum, NKVD, eisini skotnir!

Í dag er Sovjet-samveldið eitt av heimsins sterkastu og ríkastu ríkjum. Lenin var maðurin, sum átti livið í kollveltingini, sum sópaði gomlu russisku samfelagsskipanina burtur, men hvør var so lutur Stalins í hesum øllum? Um hetta eru søgumenn ósamdir. Men eitt eru teir kortini samdir um: Stalin var maðurin, sum gjørdi Russland til tað, tað er í dag. Harðskapur og hjartaloyssi hansara var ófatuligt, men hann kom á tað mál, sum hann hevði sett sær. Hann er farin yvir í søguna sum eitt stórmenni, men eitt stórmenni bæði upp á ilt og gott, eitt stórmenni sum kann metast saman við teir báðar stóru og óhugnaligu landsmenn hansara, Ivan hin Ræðuliga og Pætur hin Stóra.

Karenski, maðurin, sum var leiðari av russisku stjórnini, tá kollveltingin brast á í 1917, livir í dag í USA. 86 ára gamal. Tá hann var danska sjónvarpinum nú um dagarnar varð spurður um, hvi leikur fór, sum hann fór í 1917, var niðurstøða hansara, at russiska fólkid tá ikki enn var búgvíð til demokrati.